

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/180/178/96

OSZCZĘDNOŚCI, POŻYCZKI I KREDYTY

KOMUNIKAT Z BADAŃ

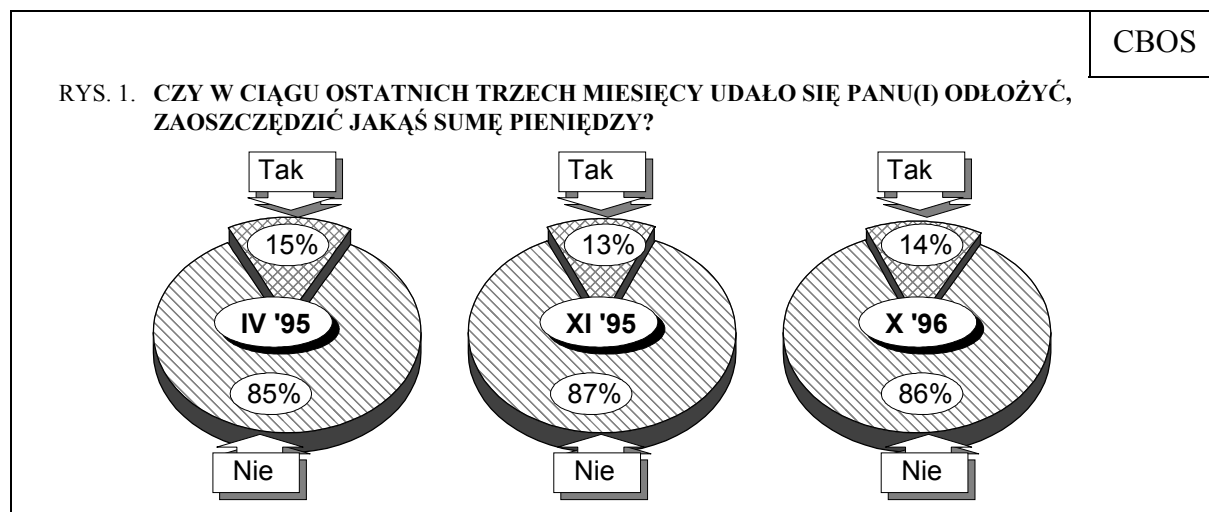
WARSZAWA, LISTOPAD '96

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Z badań sytuacji finansowej gospodarstw domowych - prowadzonych systematycznie przez CBOS - wynika, że większość ankietowanych musi oszczędnie gospodarować budżetem, a poważniejsze zakupy wymagają odkładania pieniędzy. Trudna sytuacja wielu rodzin zmusza je też lub skłania do zaciągania pożyczek. Wyniki badań dotyczące oszczędzania, posiadania różnych zasobów oraz brania pożyczek i kredytów dostarczają dodatkowych informacji o kondycji finansowej społeczeństwa i są istotnym wskaźnikiem sytuacji materialnej rodzin¹.

OSZCZĘDZANIE

W ciągu trzech miesięcy poprzedzających badanie niewielkiej liczbie respondentów (14%) udało się odłożyć jakąś sumę pieniędzy. Jest to prawie taki sam odsetek jak w listopadzie i kwietniu 1995 roku.

Możliwość odłożenia pieniędzy ma oczywiście związek z sytuacją finansową respondentów - mierzoną wysokością dochodów i oceną własnych warunków materialnych - oraz ich pozycją społeczno-zawodową. Zaoszczędzenie jakiejś sumy deklaruje 41% osób

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (77) zrealizowano w dniach 11-15 października '96 na 1158-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

dobrze oceniających swoje warunki ekonomiczne, 35% ankietowanych z wyższym wykształceniem, 33% osiągających najwyższe dochody na osobę w rodzinie i 33% przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji, ponadto co czwarty pracownik fizyczno-umysłowy (26%), prawie co czwarty pracownik umysłowy niższego szczebla (23%) i przedsiębiorca (24%), a także prawie co czwarty student lub uczeń (23%).

Natomiast wśród osób o najniższych dochodach oraz oceniających własne warunki materialne jako złe znikome są grupy tych, którzy coś zaoszczędzili (zaledwie 3-4%). Niewielkie są też liczby oszczędzających wśród robotników niewykwalifikowanych (4%), wykwalifikowanych (7%) i rolników (7%). Zróżnicowana jest sytuacja rencistów i emerytów: wśród tych pierwszych tylko 9% coś zaoszczędziło, wśród emerytów zaś - 17%, co można tłumaczyć tym, że emeryci są przeciętnie lepiej sytuowani niż renciści. Liczby oszczędzających rosną wraz z poziomem wykształcenia badanych, a także wielkością miejsca ich zamieszkania - od 9% na wsi do 24% w największych miastach.

Średnia suma, jaką udało się respondentom zaoszczędzić w ciągu ostatnich trzech miesięcy, wynosi obecnie 1263 zł, czyli po 421 zł miesięcznie. Dodajmy, że w kwietniu '95 przeciętna suma trzymiesięcznych oszczędności wynosiła 574 zł², natomiast w listopadzie '95 - 836 zł³.

Dane zawarte w tabeli 1 wskazują na systematyczny wzrost zaoszczędzonych sum - maleją odsetki respondentów, którzy poczynili niewielkie oszczędności, natomiast wśród oszczędzających rośnie liczba osób, które odłożyły 500 złotych i więcej.

Odpowiedzi osób, którym w ciągu trzech miesięcy poprzedzających sondaż udało się zaoszczędzić jakąś sumę pieniędzy

Tabela 1

w procentach

Jaką sumę udało się Panu(i) odłożyć, zaoszczędzić?	Kwiecień '95 (N=157)	Listopad '95 (N=143)	Październik '96 (N=145)
Do 100 zł	23	17	8
101 - 200	22	14	11
201 - 500	27	32	24
501 - 1000	17	19	33
1001 - 2000	6	10	15
Powyżej 2001 zł	5	8	9

² Por. komunikat CBOS „Oszczędności, pożyczki, poczucie bezpieczeństwa materialnego”, czerwiec '95.

³ Por. komunikat CBOS „Oszczędności, pożyczki, poczucie bezpieczeństwa”, styczeń '96.

Co piąty oszczędzający odłożył jednak w ciągu trzech miesięcy nie więcej niż 200 zł. Ponad połowa zaoszczędziła od 201 do 1000 zł, przy czym największa grupa (33%) - od 501 do 1000 zł. Kwoty powyżej 1000 zł udało się zaoszczędzić tylko niespełna jednej czwartej oszczędzających, ale jest to odsetek wyższy niż przed rokiem.

Suma zaoszczędzonych pieniędzy zależy oczywiście od wykształcenia ankietowanych oraz oceny warunków materialnych własnego gospodarstwa domowego. Szczegółowa analiza powiązań z cechami społeczno-demograficznymi nie jest w tym przypadku możliwa ze względu na małą liczebność grupy respondentów, którym udało się coś zaoszczędzić. Można jednak wskazać, że „oszczędni” wywodzą się przede wszystkim spośród tych, którym starcza wprawdzie na codzienne wydatki, ale muszą oszczędzać na poważniejsze zakupy. Jest to więc bardziej konieczna strategia życiowa niż skłonność do oszczędzania czy swoboda w wydatkowaniu posiadanych pieniędzy.

Odpowiedzi osób oszczędzających według deklarowanego poziomu życia

Tabela 2

Które z wymienionych określeń najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w Pana(i) gospodarstwie domowym?	Listopad '95		Październik '96	
	Odsetek ogółu oszczędzających	Średnia suma zaoszczędzonych pieniędzy w ciągu trzech miesięcy (w zł)	Odsetek ogółu oszczędzających	Średnia suma zaoszczędzonych pieniędzy w ciągu trzech miesięcy (w zł)
Żyjemy bardzo biednie - nie starcza nam nawet na podstawowe potrzeby	1	68	0	0
Żyjemy skromnie - musimy na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować	13	423	7	667
Żyjemy średnio - starcza nam na co dzień, ale musimy oszczędzać na poważniejsze zakupy	68	794	70	965
Żyjemy dobrze - starcza nam na wiele bez specjalnego oszczędzania	15	1200	21	1900
Żyjemy bardzo dobrze - możemy pozwolić sobie na pewien luksus	3	2398	2	8805

O rzeczywistych nadwyżkach finansowych można mówić tylko w odniesieniu do tych, którym starcza pieniędzy na wiele bez oszczędzania lub którzy mogą sobie pozwolić na pewien luksus. Podobnie jak w roku ubiegłym, stanowią oni w sumie zaledwie 6% ogółu badanych. Ogólnie rzecz biorąc, obecnie więcej spośród nich oszczędza, wśród oszczędzających zmieniły się też na korzyść proporcje lepiej sytuowanych. Równocześnie,

z jednej strony, powiększyła się różnica między średnimi zaoszczędzonych sum - bogatsi oszczędzają kilkakrotnie więcej, z drugiej zaś - dwukrotnie zmalał wśród skromnie żyjących odsetek respondentów, którym udało się coś odłożyć. Widoczne jest więc i w tej dziedzinie materialne rozwarstwianie się społeczeństwa.

JAK LOKUJEMY PIENIĄDZE?

Zaoszczędzone w ostatnich trzech miesiącach sumy nie odzwierciedlają faktycznego stanu zgromadzonych zasobów materialnych wśród ogółu badanych, nie mówią też o postępowaniu z zaoszczędzoną gotówką. Dane o sposobach lokowania pieniędzy i posiadanych zasobach wskazują, że najpopularniejsze jest przechowywanie złotych i waluty na kontach bankowych a vista lub terminowych (łącznie 33%), odkładanie na książeczkę oszczędnościową (18%) oraz posiadanie polisy ubezpieczenia na życie (21%). Dość częste jest też przechowywanie gotówki w domu lub posiadanie kosztowności (tabela 3). Okazało się, że dość duży odsetek badanych ma pieniądze ulokowane w nieruchomościach, mieszkaniach czy ziemi - o tę formę lokowania pieniędzy pytaliśmy w tym roku po raz pierwszy.

W porównaniu z latami ubiegłymi odnotowujemy stały wzrost odsetka korzystających z kont bankowych złotówkowych, co wynika zapewne nie tylko z rosnącej popularności korzystania z usług bankowych (zwłaszcza w przypadku prowadzenia własnej działalności gospodarczej), ale też z coraz częstszego dokonywania przez zakłady pracy przelewów zarobków na konto pracownika. Inne sposoby lokowania zasobów pieniężnych nie zmieniły się znacząco w porównaniu z rokiem ubiegłym.

Posiadanie różnego rodzaju zasobów zależy, oczywiście, od wykształcenia, wysokości dochodów i warunków materialnych. Im wyższe wykształcenie, a także im wyższy poziom dochodów i lepsze warunki materialne, tym częstsze są (nieraz - wielokrotnie) poszczególne formy oszczędności. Niektóre, np. bony lokacyjne, konta walutowe i waluty w domu, mają niemal wyłącznie osoby o wyższych dochodach czy lepiej sytuowane. Posiadanie innych,

takich jak akcje, obligacje i jednostki uczestnictwa w funduszach powierniczych, jest przede wszystkim bardzo ściśle związane z wyższym lub średnim wykształceniem respondentów.

Tabela 3

w procentach

Czy mają Państwo jakieś oszczędności? Czy jest (są) to:	Odsetki odpowiedzi twierdzących			
	IV '94 (N=1207)	IV '95 (N=1177)	XI '95 (N=1254)	X '96 (N=1158)
- książeczka oszczędnościowa	21	14	17	18
- konto bankowe terminowe w złotych	6	8	11	13
- konto bankowe a vista w złotych	6	7	9	14
- bony lokacyjne	2	1	2	2
- walutowe konto bankowe terminowe	6	4	4	3
- walutowe konto bankowe a vista	6	3	4	3
- akcje firm notowanych na giełdzie	4	3	2	2
- obligacje skarbu państwa	2	2	4	4
- jednostki uczestnictwa w funduszu powierniczym	2	1	1	2
- polisa ubezpieczenia na życie	23	18	18	21
- kosztowności	9	8	9	8
- gotówka (w złotych) w domu	16	11	15	13
- waluty w domu	3	3	2	3
- wartościowe przedmioty, które w razie potrzeby można spieniężyć, np. dzieła sztuki lub inne	-	-	-	4
- pieniądze ulokowane w nieruchomościach, mieszkaniach, ziemi	-	-	-	12
- inne oszczędności	2	1	1	2

Wpływ wykształcenia jest też wyraźniejszy niż w przypadku innych form, gdy chodzi o posiadanie kont złotówkowych, natomiast stosunkowo małe różnice ze względu na poziom wykształcenia występują w przypadku przechowywania gotówki czy walut w domu oraz posiadania kosztowności i polis ubezpieczenia na życie.

Sposoby dysponowania oszczędnościami są zróżnicowane w poszczególnych grupach społeczno-zawodowych. Książeczki oszczędnościowe posiadają najczęściej przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, uczniowie i studenci, a następnie pracownicy umysłowi niższego szczebla i fizyczno-umysłowi oraz emeryci; najrzadziej zaś - robotnicy

niewykwalifikowani. Lokowanie pieniędzy w banku na kontach złotówkowych (terminowych i a vista) deklarują najczęściej: kadra kierownicza i inteligencja, pracownicy umysłowi niższego szczebla (na kontach terminowych - przedsiębiorcy), najrzadziej zaś - robotnicy niewykwalifikowani i rolnicy oraz renciści, gospodynie domowe i bezrobotni. Właścicielami bonów lokacyjnych są przede wszystkim kadra kierownicza, inteligencja oraz przedsiębiorcy. Posiadanie kont walutowych jest mniej zróżnicowane. Pod tym względem wyróżniają się wymienione ostatnio grupy, ale także pracownicy fizyczno-umysłowi (konta a vista), uczniowie i studenci, a nawet bezrobotni (konta a vista); natomiast robotnicy niewykwalifikowani nie mają tego rodzaju lokat. Z kolei gotówkę w domu najczęściej przechowują rolnicy oraz uczniowie i studenci, a waluty - pracownicy umysłowi niższego szczebla, pracownicy fizyczno-umysłowi, robotnicy wykwalifikowani, renciści oraz ucząca się młodzież. Polisy ubezpieczenia na życie najczęściej ma kadra kierownicza, inteligencja, przedsiębiorcy i pracownicy fizyczno-umysłowi. Posiadanie wartościowych przedmiotów, które w razie potrzeby można spieniężyć, deklarują najczęściej przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, przedsiębiorcy; nie wymieniają ich prawie wcale - robotnicy niewykwalifikowani, rolnicy i bezrobotni. Zasoby ulokowane w kosztownościach częściej niż inni posiadają przedsiębiorcy, pracownicy umysłowi niższego szczebla, pracownicy fizyczno-umysłowi oraz uczniowie i studenci. Nieruchomości różnego rodzaju to zasoby wskazywane najczęściej - oprócz rolników - przez kadrę kierowniczą, inteligencję i przedsiębiorców. Zakup akcji i jednostek funduszy powierniczych deklaruje przede wszystkim kadra kierownicza i inteligencja, obligacji - najczęściej pracownicy umysłowi niższego szczebla i pracownicy fizyczno-umysłowi.

Wybór określonej formy oszczędności jest także uzależniony od wielkości miejsca zamieszkania ankietowanych. Na przykład właścicielami polis ubezpieczenia na życie częściej są badani z miast największych niż małych. Mieszkańcy wsi oraz małych miast (do 20 tys. ludności) na ogół dość rzadko mają konta złotówkowe, bony lokacyjne czy konta walutowe, w niewielkim stopniu korzystając z usług systemu bankowego. Podobnie jest z posiadaniem akcji i obligacji skarbu państwa.

Z drugiej strony, wśród ludności miejskiej - szczególnie mieszkańców miast dużych i średnich - różnice w częstości posiadania książeczek oszczędnościowych, kont złotówkowych, bonów lokacyjnych, kont walutowych, wartościowych przedmiotów oraz akcji, obligacji i jednostek funduszy powierniczych są niewielkie lub nieregularne. W odniesieniu do ogółu ankietowanych natomiast bardzo mało zróżnicowane bądź zróżnicowane w sposób nieregularny jest też przechowywanie gotówki i walut w domu, posiadanie kosztowności (najczęstsze jednak wśród mieszkańców największych miast) oraz lokowanie pieniędzy w nieruchomościach, mieszkaniach i ziemi (co w znacznym stopniu wynika ze zbiorczego charakteru tej kategorii zasobów).

Wskaźnikiem wielkości i sposobu lokowania oszczędności może być też liczba różnych form lokat finansowych, jakimi dysponują ankietowani.

Tabela 4 w procentach

Czy ma(ją) Pan(i) / Państwo jakieś oszczędności? (Wybierano spośród 14 wymienionych w kwestionariuszu form oszczędzania; w roku 1996 - z 16)			
	Kwiecień '95	Listopad '95	Październik '96
Nie mający żadnych oszczędności	58	54	47 (50)*
Korzystający tylko z jednej formy lokat finansowych	23	23	22 (21)
Dysponujący 2 rodzajami lokat finansowych	13	9	12 (13)
Dysponujący 3 rodzajami lokat finansowych		6	9 (8)
Dysponujący 4 i więcej rodzajami lokat finansowych	6	8	10 (10)

* W nawiasach podano odsetki liczone bez dwóch form lokat, których nie uwzględniano w poprzednich badaniach.

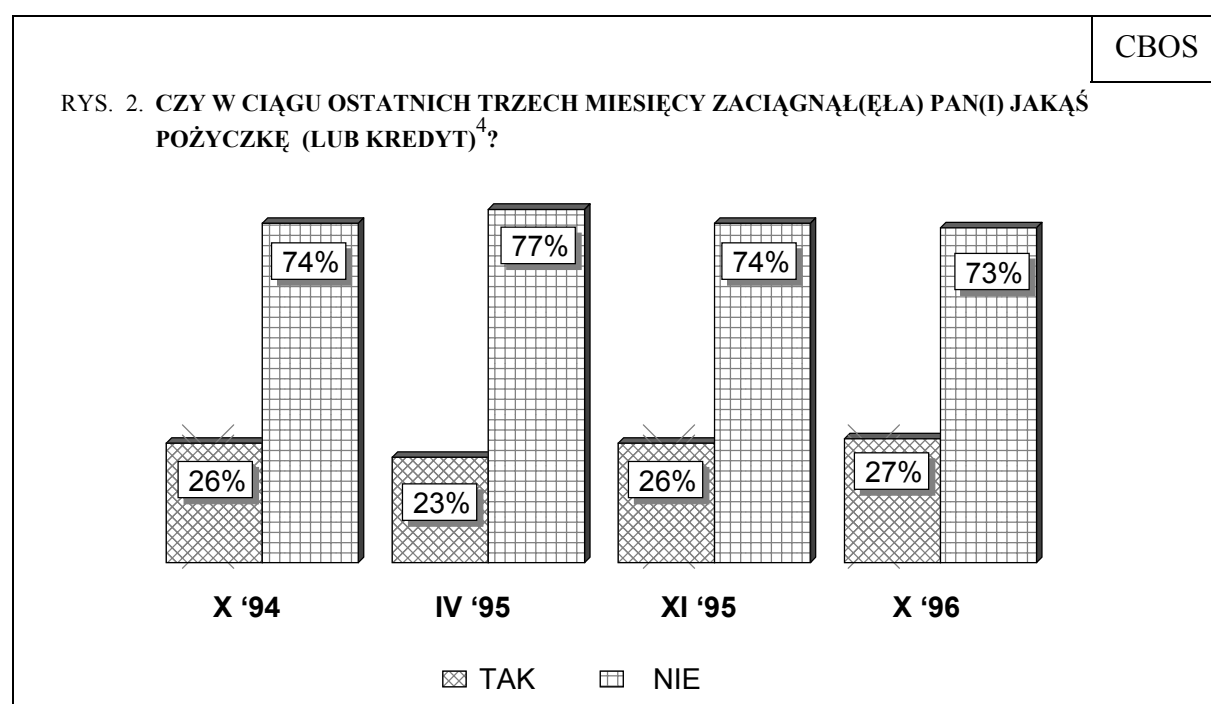
Brak jakichkolwiek oszczędności (nieposiadanie żadnej z możliwych form lokat finansowych ani gotówki w domu) deklaruje obecnie 47% ogółu ankietowanych (po odjęciu dwóch form lokat, których wcześniej nie uwzględniano - 50%), a więc mniej niż rok temu. Należy odnotować, że stale zmniejsza się liczba osób nie mających żadnych oszczędności. Do tej grupy należą najczęściej osoby deklarujące najniższe dochody (73%), żyjące w złych warunkach (68%), bezrobotni (71%), gospodynie domowe (62%), robotnicy niewykwalifikowani (62%), renciści (62%), mieszkańcy wsi (59%), respondenci z wykształceniem

podstawowym (62%). Ogólnie rzecz biorąc, odsetki osób nie posiadających żadnych zasobów finansowych wyraźnie maleją wraz ze wzrostem przede wszystkim poziomu wykształcenia, ale także dochodów i wielkości miejsca zamieszkania.

Systematycznie, choć powoli, rosną grupy respondentów, którzy ulokowali swoje oszczędności w kilku z wymienionych form lokat. Największa liczba lokat związana jest najczęściej z dobrą sytuacją finansową i materialną oraz z wyższym bądź średnim wykształceniem respondentów. Spośród grup społeczno-zawodowych są to najczęściej przedstawiciele kadry kierowniczej, inteligencji i prywatnych przedsiębiorców.

POŻYCZKI

W ciągu trzech miesięcy poprzedzających sondaż zaciągnęła pożyczkę lub kredyt ponad jedna czwarta ankietowanych (27%). Więcej więc osób w tym okresie zadłużyło się niż zaoszczędziło jakąś kwotę (14%). Odsetki zadłużających się, jak i oszczędzających pozostają od dwóch lat na tym samym poziomie.

⁴ O kredyt pytano tylko w październiku '96 - nie miało to jednak wpływu na rozkład odpowiedzi.

Pożyczki zaciągali najczęściej respondenci w średnim wieku, zwłaszcza mający 35-44 lata, najrzadziej - najstarsi badani (65 lat i więcej); osoby czynne zawodowe zadłużały się znacznie częściej niż niepracujące. Spośród grup społeczno-zawodowych najczęściej zadłużali się pracownicy umysłowi, kadra kierownicza i inteligencja oraz robotnicy niewykwalifikowani; najrzadziej natomiast - prywatni przedsiębiorcy. Częściej niż inni pożyczali pieniądze mieszkańcy miast małych (do 20 tys. ludności) i średniej wielkości (101-500 tys.). Zaciąganie pożyczek nie jest powiązane z wysokością deklarowanych dochodów na osobę, jest jednak tym częstsze, im gorsza ocena własnych warunków materialnych.

Średnia wysokość pożyczanych sum wyniosła 3142 zł, była więc prawie dwukrotnie wyższa niż rok temu, w listopadzie '95 (1384 zł), a pięciokrotnie wyższa niż w kwietniu ubiegłego roku (574 zł). Porównanie wysokości pożyczanych sum wskazuje na bardzo znaczny w roku bieżącym wzrost liczby pożyczek wysokich - wynoszących ponad 1000 zł. Stanowią one obecnie ponad połowę (53%) ogółu pożyczek. Wydaje się, że tylko częściowo można to tłumaczyć tym, że w 1996 roku wymieniono w pytaniu obok pożyczek również kredyty (które są jedną z form pożyczek). Bardziej istotny jest chyba wzrost zamożności części społeczeństwa.

Odpowiedzi osób, które zaciągnęły pożyczkę w ciągu trzech miesięcy poprzedzających sondaż

Tabela 5

w procentach

Wysokość pożyczki	Kwiecień '95 (N=253)	Listopad '95 (N=319)	Październik '96 (N=309)
Do 100 zł	10	7	1
101 - 200	11	9	2
201 - 500	26	19	14
501 - 1000	32	36	29
1001 - 2000	12	14	29
Powyżej 2001 zł	10	15	24

Podobnie jak rok temu można stwierdzić, że im lepsza kondycja materialna badanych (mierzona dochodami na osobę w rodzinie i oceną własnych warunków ekonomicznych), tym częściej pożyczają oni wyższe kwoty; i odwrotnie - im gorsza sytuacja materialna, tym częściej w grę wchodzi niższe sumy pożyczek (por. tabele aneksowe). Ankietowani zadłużali się więc na miarę swoich możliwości finansowych.

Inny jest jednak zapewne cel tych pożyczek. Wysokie sumy pożyczonych pieniędzy wydają się być bardziej związane z inwestycyjnymi niż konsumpcyjnymi celami. Wskazuje na to fakt, że większość ankietowanych przedsiębiorców deklaruje najwyższe kwoty pożyczek, podobnie jak rolnicy, ale także - kadra kierownicza, inteligencja i pracownicy umysłowi niższego szczebla oraz gospodynie domowe. A zatem część względnie wysokich pożyczek ma raczej szeroko rozumiany charakter konsumpcyjny. Niewielkie liczebności, jakie uzyskujemy po podziale zadłużających się respondentów na poszczególne grupy społeczno-zawodowe, nie pozwalają na bardziej szczegółową analizę statystyczną.

Sytuacja materialna badanych powiązana jest z poziomem ich wykształcenia, dlatego też im wyższe wykształcenie, tym częściej w grę wchodzi wyższe pożyczki i odwrotnie. Wysokie kwoty częściej również pożyczają mieszkańcy dużych miast (powyżej 100 tys. ludności) niż miast średnich i małych czy wsi.

OBCIĄŻENIE SPŁATAMI KREDYTÓW I POŻYCZEK

W okresie przeprowadzania sondażu ogółem prawie jedna trzecia (31%) gospodarstw domowych obciążona była zadłużeniem nie związanym z doraźnymi potrzebami, lecz z zakupem dóbr trwałego użytku, celami mieszkaniowymi bądź z inwestycjami.

Gospodarstwa domowe respondentów najczęściej obciążone są spłatą tylko jednego rodzaju kredytu lub pożyczki (31% ogółu) - jest to przede wszystkim zadłużenie na cele konsumpcyjne (16%). Niewielka część gospodarstw (5%) spłaca więcej niż jedną pożyczkę lub kredyt.

Najwięcej (20%) gospodarstw domowych spłaca pożyczki lub kredyty na zakup dóbr trwałego użytku - długoterminowe zadłużenie o takim charakterze jest zdecydowanie najpopularniejsze. Zarazem oznacza to, że trudno jest odłożyć odpowiednią sumę i trzeba korzystać z kredytów czy pożyczek. Dwukrotnie rzadziej badani zadłużali się na cele mieszkaniowe. Stosunkowo niewielki odsetek respondentów zapożyczył się na cele związane z prowadzeniem firmy bądź gospodarstwa.

		CBOS
Czy Pana(i) gospodarstwo domowe spłaca obecnie kredyty bankowe lub pożyczki?		Odsetki odpowiedzi twierdzących
Na cele konsumpcyjne (np. lodówka, pralka, samochód, meble, komputer)		20
Na cele związane z firmą, gospodarstwem rolnym		6
Na cele mieszkaniowe: zakup mieszkania, zakup lub budowę domu, remont, rozbudowę		9
Na inne cele		7

Inne cele wskazywane przez respondentów mają odmienny charakter - związane są przede wszystkim z zaspokajaniem podstawowych i bieżących potrzeb. Najczęściej wymieniano pożyczki na zakup opału, węgla oraz na zaspokojenie potrzeb dzieci (odzież, szkoła itp.), następnie na bieżące potrzeby, na koszty leczenia i lekarstw oraz na uroczystości rodzinne (ślub, wesele, komunია, pogrzeb), spłatę zaległego czynszu lub długów. Tylko tego typu zadłużeniem obciążonych było 6% gospodarstw domowych.

Na cele konsumpcyjne - zakup różnego rodzaju dóbr trwałego użytku - przeznaczali pożyczone sumy częściej mieszkańcy miast niż wsi, najczęściej respondenci aktywni zawodowo, w wieku 25-54 lat. Pożyczki tego rodzaju wyraźnie wiążą się z wykształceniem: im ono wyższe, tym częściej badani zadłużają się na cele konsumpcyjne (od 14% zadłużonych wśród osób z wykształceniem podstawowym do 33% - z wyższym). Słabiej związane są natomiast z wysokością dochodów na osobę: wśród ankietowanych o najniższych dochodach zadłużeni stanowią 16%, a wśród osób o najwyższych dochodach - 23%. Nie różnicują zadłużenia typu konsumpcyjnego dobre bądź złe - według samooceny badanych - warunki materialne.

Spśród grup społeczno-zawodowych najczęściej spłacają pożyczki bądź kredyty na cele konsumpcyjne przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (40%), pracownicy umysłowi niższego szczebla (36%), pracownicy fizyczno-umysłowi (34%), robotnicy wykwalifikowani (32%) i niewykwalifikowani (28%); natomiast najrzadziej - rolnicy (5%), również stosunkowo mały odsetek przedsiębiorców (18%).

Podobnie przedstawia się zróżnicowanie zadłużenia na cele mieszkaniowe. Jest ono jednak nieco częstsze wśród osób o średnich dochodach na osobę niż wśród osiągających

najwyższe dochody; a poziom zadłużenia przedsiębiorców jest taki sam jak kadry kierowniczej, inteligencji i pracowników umysłowych niższego szczebla (14%).

Inaczej jest natomiast w przypadku zadłużenia na cele związane z prowadzeniem firmy czy gospodarstwa rolnego. Pożyczki tego typu wielokrotnie częściej zaciągają mieszkańcy wsi (13%) niż miast (2-3%), a spośród grup społeczno-zawodowych najczęściej rolnicy (37%) i przedsiębiorcy (23%), w pozostałych grupach natomiast odsetki wahają się w granicach 1-7%. W tym wypadku nie różnicuje zadłużenia ani poziom wykształcenia, ani sytuacja materialna respondentów.

W ostatnich dwóch latach nie zmieniła się liczba osób, którym udało się trochę zaoszczędzić. Jednak zaoszczędzone sumy są obecnie - przeciętnie rzecz biorąc - wyższe niż w roku ubiegłym, nawet uwzględniając poziom inflacji. Zarazem widać, że lepiej sytuowani częściej obecnie oszczędzają oraz odkładają wielokrotnie większe kwoty, podczas gdy uboższym udaje się coś zaoszczędzić dwukrotnie rzadziej niż przed rokiem.

Coraz częściej korzystamy z kont bankowych i jest to najpopularniejszy sposób przechowywania pieniędzy, natomiast niewiele zmieniły się w porównaniu z rokiem ubiegłym liczby tych, którzy wybrali inny sposób lokowania oszczędności. Stopniowo rośnie jednak grupa respondentów mających zasoby finansowe w kilku różnych formach. Należy zaznaczyć, że zmniejsza się liczba tych, którzy nie posiadają żadnych lokat czy oszczędności.

Prawie taki sam jak rok temu odsetek ankietowanych zaciąga pożyczki lub kredyt, podobnie jak w 1995 roku - więcej osób zadłuża się niż oszczędza, jednak obecnie znacznie częściej mamy do czynienia z wyższymi kwotami pożyczek. Większość kredytów bankowych i pożyczek obciążających gospodarstwa domowe przeznaczonych jest na zakup dóbr trwałego użytku.

W sferze oszczędności, zasobów finansowych i pożyczek widoczne są więc oznaki poprawy kondycji materialnej społeczeństwa, jednocześnie jednak obserwujemy postępujące rozwarstwianie się ekonomiczne - poprawa dotyczy przede wszystkim osób lepiej sytuowanych.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. piłskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Czy w ciągu ostatnich trzech miesięcy udało się Panu(i) odłożyć, zaoszczędzić jakąś sumę pieniędzy? (%)

	Tak	Nie	Liczba osób
Ogółem	14	86	1158
Płeć			
Mężczyźni	14	86	548
Kobiety	14	86	610
Wiek			
do 24 lat	20	80	160
25-34	14	86	204
35-44	12	88	237
45-54	12	88	227
55-64	16	84	137
65 lat i więcej	15	85	192
Miejsce zamieszkania			
Wieś	9	91	426
Miasto do 20 tys.	6	94	121
od 21 do 100 tys.	18	82	255
101-500 tys.	20	80	207
501 tys.i więcej mieszk.	24	76	146
Region			
Północny	9	91	145
Zachodni	22	78	125
Środkowozachodni	14	86	165
Środkowy	16	84	221
Wschodni	12	88	126
Południowo-wschodni	12	88	180
Południowo-zachodni	15	85	196
Wykształcenie			
Podstawowe	9	91	380
Zasadnicze zawodowe	9	91	328
Średnie	20	80	362
Wyższe	35	65	87
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	33	67	67
Prac.umysł.niż.szczebla	23	77	116
Pracownicy fiz.- umysł.	26	74	77
Robotnicy wykwalifikowani	7	93	134
Robotnicy niewykwalifik.	4	96	51
Rolnicy	7	93	89
Prywatni przedsiębiorcy	24	76	46
Bierni zawodowo			
Renciści	9	91	150
Emeryci	17	83	223
Uczniowie i studenci	23	77	48
Bezrobotni	4	96	80
Gospodynie domowe i inni	5	95	77
Pracujący poza rolnictwem			
Sfera budżetowa	25	75	132
Sektor państwowy	12	88	137
Sektor prywatny	20	80	219
Spółdzielczość	14	86	26
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 150 zł	3	97	200
151 - 225	3	97	159
226 - 325	9	91	264
326 - 425	16	84	202
Powyżej 426 zł	33	67	287
Ocena własnych war. mater.			
Złe	4	96	398
Średnie	11	89	539
Dobre	41	59	219
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	12	88	81
Raz w tygodniu	14	86	656
Kilka razy w roku	18	82	288
W ogóle nie uczestniczy	12	88	131
Poglądy polityczne			
Lewica	16	84	246
Centrum	15	85	336
Prawica	19	81	315
Trudno powiedzieć	7	93	259

Tabela 2. Czy ma(ją) Pan(i)/Państwo jakieś oszczędności? 1 - Nie mający żadnych oszczędności; 2 - Korzystający tylko z jednej formy lokat finansowych; 3 - Dysponujący 2 rodzajami lokat finansowych; 4 - Dysponujący 3 rodzajami lokat finansowych; 5 - Dysponujący 4 i więcej rodzajami lokat finansowych

(%)

	1	2	3	4	5	Liczba osób
Ogółem	47	22	12	9	10	1158
Płeć						
Mężczyźni	45	23	13	10	9	548
Kobiety	48	22	11	9	10	610
Wiek						
do 24 lat	53	14	9	9	16	160
25-34	41	25	13	14	7	204
35-44	45	26	12	6	12	237
45-54	44	23	15	8	10	227
55-64	51	23	8	10	8	137
65 lat i więcej	51	21	12	9	8	192
Miejsce zamieszkania						
Wieś	59	21	9	7	4	426
Miasto do 20 tys.	56	18	6	12	8	121
od 21 do 100 tys.	44	20	13	7	16	255
101-500 tys.	37	25	17	8	12	207
501 tys. i więcej mieszk.	23	27	15	20	16	146
Region						
Północny	47	23	16	11	4	145
Zachodni	49	18	10	14	17	125
Środkowo-zachodni	49	29	10	2	9	165
Środkowy	36	23	13	14	14	221
Wschodni	59	19	8	7	7	126
Południowo-wschodni	59	19	10	9	7	120
Południowo-zachodni	47	22	14	7	10	196
Wykształcenie						
Podstawowe	62	20	8	6	3	380
Zasadnicze zawodowe	54	24	9	8	5	328
Średnie	32	23	15	12	17	362
Wyższe	8	23	24	15	31	87
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	12	27	25	12	24	67
Prac. umysł. niż. szczebla	26	21	19	18	15	116
Pracownicy fiz.- umysł.	30	30	20	5	16	77
Robotnicy wykwalifikowani	51	27	8	9	5	134
Robotnicy niewykwalifik.	62	23	8	4	2	51
Rolnicy	56	18	13	5	8	89
Prywatni przedsiębiorcy	28	28	17	5	22	46
Bierni zawodowo						
Renciści	62	24	4	5	6	150
Emeryci	47	21	12	10	10	223
Uczniowie i studenci	32	26	11	18	13	48
Bezrobotni	71	11	4	6	8	80
Gospodynie domowe i inni	62	15	8	12	3	77
Pracujący poza rolnictwem						
Sfera budżetowa	29	25	16	13	18	132
Sektor państwowy	37	30	16	8	9	137
Sektor prywatny	38	23	17	9	14	219
Spółdzielczość	44	20	11	13	10	26
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 150 zł	73	17	7	3	0	200
151 - 225	63	23	10	3	1	159
226 - 325	51	24	10	8	7	264
326 - 425	38	26	15	10	11	202
Powyżej 426 zł	21	21	17	17	24	287
Ocena własnych war. mater.						
Źle	68	19	5	4	3	398
Średnie	42	26	13	10	9	539
Dobre	18	19	21	17	25	219
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	54	17	19	3	7	81
Raz w tygodniu	47	22	11	11	10	656
Kilka razy w roku	43	24	13	10	12	288
W ogóle nie uczestniczy	51	24	8	5	11	131
Poglądy polityczne						
Lewica	43	25	13	9	10	246
Centrum	43	23	14	9	12	336
Prawica	40	21	13	13	14	315
Trudno powiedzieć	63	21	6	5	4	259

Tabela 3. Czy w ciągu ostatnich trzech miesięcy zaciągnął(ęła) Pan(i) jakąś pożyczkę lub kredyt? (%)

	Tak	Nie	Liczba osób
Ogółem	27	73	1158
Płeć			
Mężczyźni	28	72	548
Kobiety	26	74	610
Wiek			
do 24 lat	16	84	160
25-34	35	65	204
35-44	42	58	237
45-54	36	64	227
55-64	17	83	137
65 lat i więcej	7	93	192
Miejsce zamieszkania			
Wieś	25	75	426
Miasto do 20 tys.	35	65	121
od 21 do 100 tys.	26	74	255
101-500 tys.	32	68	207
501 tys.i więcej mieszk.	25	75	146
Region			
Północny	30	70	145
Zachodni	30	70	125
Środkowo-zachodni	18	82	165
Środkowy	24	76	221
Wschodni	28	72	126
Południowo-wschodni	30	70	180
Południowo-zachodni	32	68	196
Wykształcenie			
Podstawowe	18	82	380
Zasadnicze zawodowe	32	68	328
Średnie	32	68	362
Wyższe	32	68	87
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	42	58	67
Prac.umysł.niż.szczebla	44	56	116
Pracownicy fiz.- umysł.	35	65	77
Robotnicy wykwalifikowani	37	63	134
Robotnicy niewykwalifik.	43	57	51
Rolnicy	31	69	89
Prywatni przedsiębiorcy	26	74	46
Bierni zawodowo			
Renciści	17	83	150
Emeryci	15	85	223
Uczniowie i studenci	11	89	48
Bezrobotni	19	81	80
Gospodynie domowe i inni	25	75	77
Pracujący poza rolnictwem			
Sfera budżetowa	42	58	132
Sektor państwowy	44	56	137
Sektor prywatny	31	69	219
Spółdzielczość	42	58	26
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 150 zł	28	72	200
151 - 225	32	68	159
226 - 325	28	72	264
326 - 425	30	70	202
Powyżej 426 zł	25	75	287
Ocena własnych war. mater.			
Złe	31	69	398
Średnie	26	74	539
Dobre	22	78	219
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	25	75	81
Raz w tygodniu	27	73	656
Kilka razy w roku	28	72	288
W ogóle nie uczestniczy	28	72	131
Poglądy polityczne			
Lewica	26	74	246
Centrum	30	70	326
Prawica	29	71	315
Trudno powiedzieć	23	77	259

Tabela 4. Jaką sumę Pan(i) pożyczyl(a)?

(%)

	Do 100 zł	101-200	201-500	501-1000	1001-2000	2001 i więcej zł	Liczba osób
Ogółem	1	2	14	29	29	24	309
Płeć							
Mężczyźni	0	1	17	30	25	27	151
Kobiety	2	3	12	28	32	22	157
Wiek							
do 24 lat	0	7	7	35	33	17	24
25-34	0	0	16	32	20	32	72
35-44	1	1	17	26	35	19	96
45-54	1	2	11	27	27	32	80
55-64	0	3	19	38	33	8	23
65 lat i więcej	5	15	14	33	16	17	14
Miejsce zamieszkania							
Wieś	0	3	20	33	24	21	103
Miasto do 20 tys.	0	3	27	18	40	12	40
od 21 do 100 tys.	3	0	7	36	36	19	65
101-500 tys.	2	4	6	36	18	34	64
501 tys. i więcej mieszk.	0	0	11	11	35	43	37
Region							
Północny	0	7	20	29	26	17	43
Zachodni	0	0	18	32	27	23	37
Środkowozachodni	0	1	4	38	32	25	30
Środkowy	0	3	19	15	26	36	49
Wschodni	0	2	23	35	16	23	35
Południowo-wschodni	4	2	13	32	33	16	52
Południowo-zachodni	1	0	5	30	35	29	62
Wykształcenie							
Podstawowe	2	4	15	40	23	15	67
Zasadnicze zawodowe	1	2	19	30	27	21	102
Średnie	0	2	13	24	29	32	112
Wyższe	0	0	4	21	45	30	28
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	0	5	1	19	37	37	26
Prac.umysł.niż.szczebła	0	2	14	27	23	35	51
Pracownicy fiz.-umysł.	0	0	9	69	16	6	27
Robotnicy wykwalifikowani	1	0	16	36	31	16	48
Robotnicy niewykwalifik.	2	0	21	48	29	0	22
Rolnicy	0	0	8	22	33	37	27
Prywatni przedsiębiorcy	0	0	0	0	35	65	12
Bierni zawodowo							
Renciści	8	3	22	18	25	25	25
Emeryci	0	6	14	31	33	16	33
Uczniowie i studenci	0	0	0	0	100	0	3
Bezrobotni	0	11	49	8	21	11	15
Gospodynie domowe i inni	0	0	14	20	23	43	18
Pracujący poza rolnictwem							
Sfera budżetowa	0	2	11	46	22	18	55
Sektor państwowy	1	0	9	32	31	27	59
Sektor prywatny	0	2	15	26	29	28	65
Spółdzielczość	0	0	6	70	14	10	11
Dochody na jedną osobę							
Poniżej 150 zł	1	4	33	35	24	3	55
151 - 225	4	2	13	34	34	14	48
226 - 325	0	1	15	36	29	19	72
326 - 425	0	3	8	29	33	28	59
Powyżej 426 zł	1	2	6	17	24	50	70
Ocena własnych war. mater.							
Złe	1	3	24	30	29	13	122
Średnie	1	2	9	31	30	26	139
Dobre	0	0	6	21	23	50	48
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	0	2	9	31	30	28	20
Raz w tygodniu	1	2	17	30	28	22	173
Kilka razy w roku	0	2	11	32	36	19	80
W ogóle nie uczestniczy	3	4	12	18	17	46	36
Poglądy polityczne							
Lewica	0	0	10	29	29	32	64
Centrum	2	1	14	29	26	27	98
Prawica	0	4	19	27	31	19	90
Trudno powiedzieć	2	4	12	34	29	20	57